

„Jöjjön, aki csak jönni fog, imáink és kívánságaink egyszerűen erre irányulnak.” – Rabbi Shapira és Peter Serrarius különös interakciója a kora újkori Amszterdamban

BARTA PÉTER JÓZSEF
peter.j.barta@gmail.com, OR-ZSE

Nathan Shapira ben Reuven David Teyvel rabbi (Krakkó, 160? – 1664, Reggio Emilia) a jeruzsálemi askenázi közösség küldöttjeként utazott 1655-ben, majd 1657-ben ismételtén Amszterdamba. Megbízatása az volt, hogy a lengyelországi hitközségek-ből korábban folyamatosan érkező, de a második svéd-lengyel háború (1655–1660) miatt gyakorlatilag megszűnt támogatások elmaradásának pótlására adományokat gyűjtjön. A gazdag szefárd *Kahal Kadosh Talmud Tora* (ellentétben a hamburgi *Kahal Kadosh Bet Israel*el) megtagadta a támogatást, azonban – a Menasseh ben Israel hakam révén megismert – amszterdami kollegiánsok külön kérés nélkül, önkéntes gyűjtést tartottak, és jelentékeny összeget adtak át neki, s mi több, angliai társaikat is rábeszélyték az adományozásra.

R. Shapira és az amszterdami khiliaszták interakciója eddig is több kutató figyelmét felkeltette. Vizsgálat tárgyává tették Shapira küldetését a *sheluhei Eretz Israel* (Yaari, D. Katz) és a zsidó transzregionális filantróp hálózatok összefüggésében (Lehmann, Teller); Sabbatai Zevi pszeudo-messiási mozgalma szempontjából (Scholem); a kora újkori zsidó messianizmus és keresztény millenarizmus kapcsolódási pontjaként (Popkin, D. Katz, Goldish, van der Wall). Arra a zsidóság tudományok szempontjából lényeges kérdésre azonban nem adtak választ, hogy miért tanított R. Shapira a keresztényeknek luriánus kabbalát, átlépve – az általa egyébként messzemenően betartandónak tekintett – vallási határokat.

Peter Serrarius (1600–1669) az amszterdami kollegiánsok vezetője 1657. áprilisában barátjának, John Durynek írt levelében részletesen leírta, hogy a kabbalista mely állításai voltak azok, amelyek meggyőzték őket R. Shapira őszinteségéről és arról, hogy „a Messiást illető szent misztériumokat” érti. Ennek a levélnek egy hosszabb (Dury–Jessey) és egy rövidebb (Holmes) verziója maradt fenn. Előadásomban ennek a szövegnek – Shapira rabbi, *Tuv ha-Aretz* (1655), illetve Serrarius, *Assertion du règne de mille ans* (1657), *Apologetica responsio* (1663), valamint *Een bleyde boodschap* (1665) című művei kontextusában történő – eszmetörténeti elemzését fogom ismertetni. A vizsgálat alapján beazonosításra kerülnek a R. Shapira által akkor közölt és Serrarius saját millenarista nézeteibe beépült kabbalista messianisztikus tanítás lényegi pontjai, illetőleg a vallási határátlépés oka. A Jeruzsálem székhelyű messiási birodalom valamennyiük meggyőződése szerint küszöbön állt, és mindent megtettek, hogy annak eljövételét saját intenzív vallási tevékenységükkel elősegítsék. Mindkét fél olyannyira az ezzel a birodalommal kapcsolatos, zsidó forrásokon alapuló, lényegileg egyező nézeteire és annak egymás vallási praxisában felismert előjeleire koncentrált, hogy emiatt a leírt interakció során háttérbe szorult a messiás személyét illetően eltérő, vallási határt képező különvéleményük.